

Raport na temat Kryzysu

Skutki kryzysu gospodarczego w postaci bezrobocia są dobrze znane i udokumentowane. Jednakże konkretne skutki społeczne kryzysu wykraczają daleko poza problematykę rynku pracy. W rzeczywistości bowiem, ludzie doświadczający ubóstwa ponoszą wiele konsekwencji popełnionych przez decydentów błędów. Przez nie, znajdują się między postępującym pogorszeniem ich sytuacji, malejącymi możliwościami dostępu do godnej pracy i ograniczonym wsparciem socjalnym. W przypadku pracowników, cena utrzymania zatrudnienia oznacza niejednokrotnie wymuszoną zgodę na pogorszenie warunków pracy i płacy. Tymczasem działania rządów w celu zmniejszenia deficytu publicznego mogą mieć w nadchodzących latach efekt śnieżnej kuli i zagrozić spójności społecznej i ochrony socjalnej. Ponieważ skutków społecznych kryzysu nie poddano pełnej i wyczerpującej analizie, za pomocą wewnętrznych badań i spotkań od listopada 2008 roku EAPN regularnie przeprowadza monitoring wśród swoich członków. Podstawą niniejszego raportu są ekspertyzy osób walczących z ubóstwem i wykluczeniem spośród 22 krajów Europejskich i Członków Europejskich Organizacji skupionych w EAPN.

Różnorodne konsekwencje kryzysu i jego rola katalizatora wzrostu wykluczenia społecznego są widoczne

W rzeczywistości rozmiar bezrobocia jest znacznie gorszy niż zgłaszane jest to w oficjalnych danych; duża liczba niezgłaszanych pracowników, osób pracujących na zasadach samozatrudnienia i tymczasowych pracowników niekoniecznie jest ujmowana w statystykach w momencie utraty zatrudnienia. Rzeczywistość osób, których stanowisko pracy zostało zabezpieczone jest zazwyczaj trudna, ze zmniejszeniem wynagrodzenia oraz czasu pracy, często bez rekompensaty. Członkowie obawiają się również pogorszenia warunków pracy w dalszej perspektywie: jako napędu dla firm do stania się bardziej konkurencyjnymi kosztem podważenia jakości pracy.

Ponad jedna trzecia z badanych Krajowych Sieci EAPN zgłosiła niepokojące zmiany w stosunku do polityki mieszkaniowej, gdzie ludzie tracą swoje domy lub napotykają ogromne trudności w radzeniu sobie ze wzrostem kosztów mieszkaniowych. Bezdomność w rzeczywistości wzrasta. Pomimo pozytywnych inicjatyw niektórych rządu, prowadzących do

zwiększenia lub uzupełnienie systemu dochodu minimalnego, te tak zwane "sieci bezpieczeństwa" okazały się niewystarczającym wsparciem dla osób dotkniętych brakiem zasobów. Fakt, że niektóre rządy nasiliły działania polityki aktywizującej poprzez wyciąganie wobec beneficjentów sankcji w czasie spadku zatrudnienia, jest postrzegana jako niewybaczalny. Dotknie to również poziomu siły nabywczej: jeśli ceny podstawowych towarów i usług będą nadal wysokie lub nawet ulegną wzrostowi, a ograniczenia budżetów publicznych prowadzić będą do ograniczenia usług. Wzrasta także poziom nadmiernego zadłużenia, napędzany przez nieodpowiedni poziom dochodów, rosnące ceny i brak dostępu do rzetelnych systemów kredytowych i bankowych. Zarówno publiczne jak i prywatne emerytury są zagrożone przez kryzys finansowy i cięcia budżetowe

Zróżnicowane oceny pakietów zdrowotnych

Niektóre rządy podjęły inicjatywy mające na celu złagodzenie skutków społecznych kryzysu, włączając przedsięwzięcia przeciwdziałające wykluczeniu finansowemu, podnoszenie świadczeń i emerytur, umożliwienie dodatkowe wsparcie dla gospodarstw domowych w potrzebie, przedsięwzięcia w celu zapobiegania bezdomności i rozwój dostępu do mieszkań... Te decyzje są mile widziane przez Członków EAPN. Ale są daleko niewystarczające.

Głównym problemem jest zarządzanie budżetem publicznym.

Utrzymanie banków oznaczało ogromne publiczne subwencje. Budżety publiczne zostały w znacznym stopniu zaangażowane w celu zabezpieczenia popytu w sektorach najbardziej dotkniętych kryzysem, poprzez inwestycje publiczne i ulgi podatkowe. Te nadzwyczajne wydatki, w połączeniu ze zmniejszeniem dochodów z podatków indywidualnych i przedsiębiorstw oraz rosnące bezrobocie i roszczenia świadczeń, wywołują ogromne deficyty budżetowe. EAPN nie wierzy, że jest to jedyna możliwość zarządzania kryzysem i przestrzega przed kontynuacją takiego podejścia rządu w zaplanowanych strategii wyjścia [z kryzysu]. W niektórych krajach już możemy zobaczyć dramatyczne cięcia w budżetach socjalnych, zagrażające prawom socjalnym i nowe podatki, które również dotyczą na ubogich. Decyzja by dokonać zmniejszenia socjalnych zobowiązań pracodawców jest postrzegana jako poważny, długoterminowy atak na system zabezpieczenia społecznego. W skrajnych przypadkach - krajach Europy Wschodniej takich jak Łotwa, Węgry i Rumunia,

które zostały zmuszone do korzystania z pożyczek z MFW i UE, ograniczenia budżetowe i strukturalne mają być przestrzegane w celu zmniejszenia deficytu, co doprowadzi do znacznej redukcji w sektorach administracji publicznej i usług socjalnych.

Członkowie przyjmują decyzje podjęte w celu ograniczenia zakresu bezrobocia, wspierania zatrudnienia w sektorach najbardziej dotkniętych. Jednak wyrażają żal, że priorytetowo podchodzi się do rozwijania elastyczności w związku bezpieczeństwem i z dala od ubogich, którzy są już poza rynkiem pracy.

Tracą oni również energię polityczną w przedmiocie tworzenia godziwych miejsc pracy, w szczególności "zielonych miejsc pracy" i "białych miejsc pracy" oraz wykorzystania potencjału gospodarki społecznej. Wyrażają obawę, że fakt ułatwienia zatrudnienia osób najbardziej oddalonych od rynku pracy wydaje się zatracać ostrość. Wypowiadają się za wzmocnieniem niektórych trudnych działań aktywizujących w obecnej sytuacji.

Najslabsi i najbardziej dyskryminowani są najbardziej dotknięci problemem.

Członkowie EAPN opisali obecną w wielu państwach członkowskich rzeczywistość wzrastającego ubóstwa, rosnących napięć społecznych, dyskryminacji i ksenofobii. Poczucie beznadziejności i strachu dosięga wielu ludzi tkwiących w ubóstwie, przez co tracą wiarę w zdolność rządów do sprostania rosnącym nierównościom i ich zobowiązań do podjęcia niezbędnych kroków w celu zmniejszenia ubóstwa.

Niektóre grupy są szczególnie narażone. Na rynku pracy, tymczasowi pracownicy zostali pierwszymi ofiarami. Sytuacja młodych i starszych pracowników również jest krytyczna, podobnie jak osób cierpiących na przewlekłe choroby i niepełnosprawnych, lub osób o niskich kwalifikacjach, którym grozi stałe pozostawanie poza [rynkiem pracy]. Pracujący migranci, w tym nielegalni, teraz spotykają się z dyskryminacją i trudniej im wspierać rodziny za granicą. Wpływ kryzysu na kobiety również został zamieszczony w raporcie: zostały mocno dotknięte, zwłaszcza samotne matki. Kryzys uderzył również w dzieci.

Organizacje pozarządowe w obliczu narastających i zmieniających się wymagań.

Wiele organizacji pozarządowych znalazło się w obliczu nowych rodzajów zapotrzebowania na podstawowe wsparcie codziennych kosztów życia: jedzenia, ubioru, schronienia i środków na zapłatę rachunków; także wśród różnych grup, np. ze strony rodzin bardziej niż pojedynczych bezdomnych. Są one coraz częściej zmuszone do świadczenia wielowymiarowych usług skierowanych do ludzi znajdujących się z powodu długów w coraz trudniejszym położeniu i wyrównywania efektów cięć w usługach publicznych. Jednak ich zasoby nie rosną, a w wielu przypadkach wręcz maleją. Organizacje pozarządowe zastanawiają się więc nad zdolnością do wypełniania ich roli w przyszłości, kiedy dotacje publiczne zostaną zmniejszone, nastąpi obniżenie środków prywatnych oraz funduszy strukturalnych i kłęska w zakresie integracji społecznej.

Nigdy więcej!

Istnieje wyraźna konieczność przejrzystej debaty na temat przyczyn kryzysu. Nie tylko w kwestii społecznych skutków kryzysu i realizacji polityki, która może doprowadzić do trwałego ożywienia gospodarczego, ale także przeciwdziałania takiemu kryzysowi w przyszłości. Debata ta musi zawierać spojrzenie na sposób w jaki dostęp do łatwych kredytów wpłynął na poszerzenie nierówności społecznych oraz podważenie zdolności systemów zabezpieczenia społecznego w obronie praw ludzi do stosownego wynagrodzenia i wspierania ludzi w procesie aktywnego włączania. Ze względu na kluczową rolę spełnianą w zarządzaniu kryzysem na gruncie społecznym, organizacje pozarządowe mają specjalistyczną wiedzę. Starają się jak najaktywniej wspierać głos osób dotkniętych ubóstwem i chcą być częścią procesu tworzenia polityki. Powinno się to odbywać zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim. Dyskusja z zainteresowanymi stronami w sprawie pełnego wpływu kryzysu na społeczeństwo i trwałych, długoterminowych rozwiązań, które będą bronić spójności społecznej, a nie podważy ją, jest więc podstawowym warunkiem

Kluczowe informacje

UE stoi w obliczu najgorszego kryzysu gospodarczego od 1930 roku. Jego społeczny wpływ na ubóstwo i wykluczenie społeczne nie został właściwie oceniony. Bez takiej analizy, automatyczne przejście z systemu wsparcia do strategii wyjścia może grozić

wzrostem ubóstwa, nierówności i brakiem spójności społecznej w najbliższych dziesięcioleciach. Czy jest to ryzyko, na które UE może sobie na to pozwolić?

Głównym celem pakietu wsparcia jest stałe stymulowanie wzrostu gospodarczego i utrzymanie zatrudnienia, ale niewiele uwagi poświęca się długoterminowym skutkom obniżek płac, wywieranej presji na płace i tendencji do zwiększania elastyczności i niestałości warunków zatrudnienia.

Ludzie, którzy są już wyłączeni z rynku pracy, nie pozostają już priorytetem. Pomimo zobowiązań UE, istnieje niewiele dowodów zintegrowanego podejścia Aktywnego Włączenia, a więcej nieludzkiego traktowania wymierzonego w osoby, które już znajdują się w ubóstwie, poprzez zwiększenie warunków i sankcji zapomóg w momencie, gdy istnieje niewiele stanowisk pracy do objęcia.

Szersze skutki społeczne nie zostały właściwie ocenione. Kryzys wpływa na więcej niż tylko miejsca pracy, np. na bezdomność i wykluczenie mieszkaniowe, na ceny i poziom dochodów, zadłużenie i wykluczenia finansowego. Co więcej, biorąc pod uwagę w kogo najmocniej uderza, wpływa również na kobiety, dzieci, ludzi młodych i starszych, migrantów i mniejszości etnicznych; wzrost napięć społecznych, przez co prowadzi do pogorszenia rasizmu i ksenofobii oraz utraty zaufania w przyszłości.

Organizacje pozarządowe walczące z ubóstwem znajdują się w czołówce kryzysu, zmagając się z rosnącymi wymaganiami ze strony ludzi żyjących w ubóstwie, podczas gdy ich struktura finansowania jest podważana. Organizacje pozarządowe prowadzą nie tylko usługi – są kluczowymi przedstawicielami wypowiedzi osób bezpośrednio doświadczających wykluczenia. Mają wiedzę specjalistyczną, którą chcą się dzielić. Muszą stać się partnerami w dyskusji i uzyskać wsparcie na rzecz zrównoważonego finansowania.

Najgorsze jest jeszcze przed nami. Decyzje podejmowane obecnie przez Państwa Członkowskie temacie sposobu odzyskania deficytu publicznego w ramach "Strategii wyjścia" poważnie zagrażają naruszeniu systemów zabezpieczenia społecznego, w formie obniżenia składek pracodawców i grożą cięciami w zakresie usług publicznych i poziomu świadczeń. Usługi świadczone przez organizacje pozarządowe również są zagrożone. Państwa

Europy Wschodniej, takie jak Łotwa, Rumunia i Węgry już są przedmiotem nacisków uradykalnienia procesu zmniejszanie deficytu poprzez cięcia w usługach.

To nie musi tak być. Należy wyciągnąć wnioski z działań krajów, których wysoki poziom ochrony socjalnej i usług powszechnych zabezpiecza ludzi najlepiej, jak również z pozytywnych inicjatyw podejmowanych w celu rozwiązania wielu skutków kryzysu. Ale sposoby zwiększenia dochodów publicznych również muszą zostać wspomniane. Przyczyną kryzysu były zakorzenione w rosnących nierównościach, które napędzały boom kredytowy, a także błędy w znacznym stopniu nieuregulowanego sektora finansowego. Walka z redystrybucją poprzez bardziej progresywną politykę podatkową i wzmocnienie ochrony socjalnej, jest najbardziej prawdopodobnym sposobem zapobiegania ubóstwu i uleczenia spójności społecznej, oraz zapobiegania powstawaniu nowego kryzysu.

Nowe, demokratyczne rozwiązanie. Więcej demokracji uczestniczącej spowodowałoby, że może wysłuchalibyśmy wcześniej ostrzeżenia społeczeństwa obywatelskiego na temat zagrożeń łatwego kredytu i rosnących nierówności. Plany wspierania i strategii wyjścia są ustanawiane za zamkniętymi drzwiami. Wzywamy UE i państwa członkowskie do przeprowadzenia pełnej debaty z zainteresowanymi stronami i szczytu społecznego na temat przyczyn i skutków kryzysu, z możliwością nadzwyczajnych rozwiązań krótkoterminowych, oraz propozycjami długoterminowej obrony społecznej spójności UE

Tłumaczenie przygotowane na podstawie dokumentu EAPN

<http://www.eapn.eu/images/stories/docs/EAPN-position-papers-and-reports/Crisis-Report-2009-final.pdf>